

Téma:

Foglalkoztatáspolitikai monitor

Időszak:

2012. június

Dátum:

2012. július 15.

SZÁZADVÉG
ALAPÍTVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdálkodásutató zrt.

STRATEGOPOLIS
COMMERCIAL CONSULTING & TRAINING SERVICES LTD.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Nemzetközi munkaerő-piac

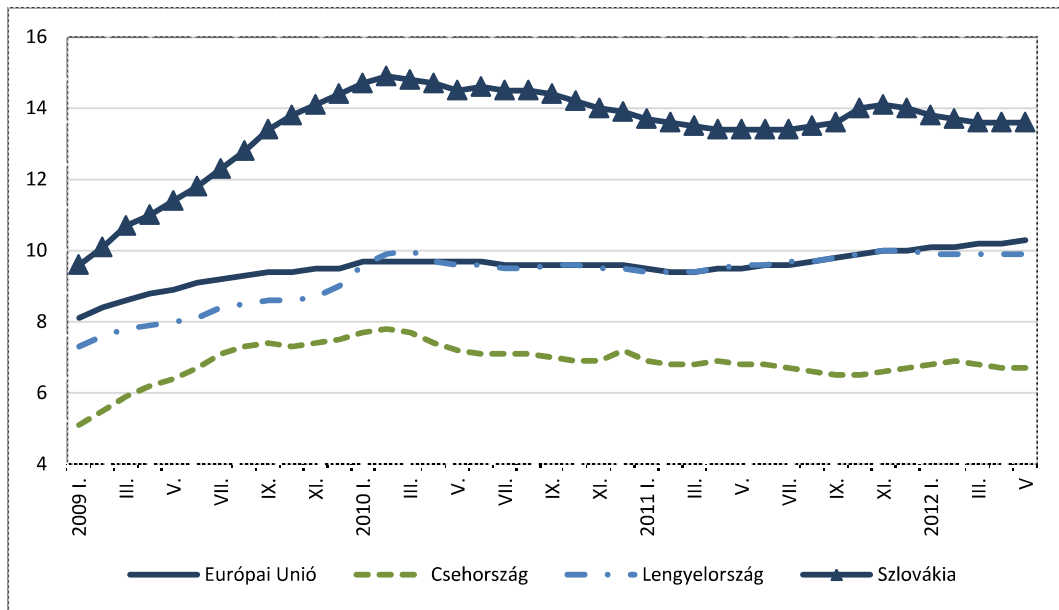
A foglalkoztatás 2012 júniusában is ellentétes irányban haladt Európában és az Egyesült Államokban. Ez a jelenség párhuzamba állítható a két régió gazdasági teljesítményével is, hiszen a **reálgazdasági visszaesés második hulláma elérte Európát és ez a foglalkoztatási helyzetet is rontotta**. Ezzel szemben az **észak-amerikai országban a foglalkoztatottság bővült, a konszolidáció folytatódott, az építőipar is kezd helyreállni**. A világ legtöbb országára jellemző maradt a magas munkanélküliség és a jelenlegi gazdasági kihívások, vagyis a munkaerő-piaci helyzet stabilizálódása, majd tartós javulása csak a jövő évben indulhat meg.

Az OECD által közölt harmonizált munkanélküliségi ráta már több mint egy éve változatlan: 2011 áprilisában 8,2 százalékon állt. Az állástalanok száma ezzel 45 millió fő körül mozog, amely a válság kitörését megelőző időszak adataihoz képest még mindig rendkívül magasnak mondható.

Az Egyesült Államokban a foglalkoztatottság bővülése és a munkanélküliség csökkenése tovább folytatódott 2012 júniusában. A munkaerő iránti kereslet három hónap alatt, hasonlóan, mint az előző hónapokban, több mint 300 ezer fővel bővült. Elsősorban **az üzleti szolgáltatások, a feldolgozóipar, a kereskedelem és az egészségügyi ellátás területén dolgozók száma bővült**. A munkanélküliségi ráta 8,2 százalékos volt, amely nem változott az előző hónaphoz képest. Az előző év azonos időszakához viszonyítva azonban jelentős a javulás (0,9 százalékpont), mivel 1,3 millió fővel csökkent az állástalanok száma.

Az Európai Unió 27 tagállamában 2011 márciusa óta folyamatosan nő a munkanélküliség rátája, amely 2012 májusában már elérte a 10,3 százalékot, így újabb historikus csúcsra ért a mutató. **Az eurózóna egészét tekintve 2012 ötödik hónapjában az állástalanok aránya elérte a 11,1 százalékot, ezzel 1998 óta nem látott magasságba került az indikátor.** Csupán két tagállamban (Hollandiában és Olaszországban) tudott csökkenni a ráta. Hét tagállamban **stagnált a mutató,** közülük kiemelkedik **Portugália, mivel 10 hónapos folyamatos emelkedés után stabilizálódott az indikátor.** Az egyik legjobb mutatóval továbbra is Németország rendelkezik, ahol már hét hónapja az egyik legalacsonyabb a ráta (5,6 százalék), és ezzel historikusan alacsony szinten tartózkodik. A legrosszabb munkanélküliségi mutatókkal rendelkező tagállamokban tovább romlottak a mutatók: **Görögországban 21 százalék felé emelkedett a munkanélküliek aránya, míg Spanyolországban már 24,6 százalékos az indikátor.**

1. ÁBRA: AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS A VISEGRÁDI HÁRMAK MUNKANÉLKÜLSÉGI RÁTÁI
(SZÁZALÉK, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTVA)

Forrás: Eurostat

A régiós országok közül **Csehországban megállt a munkanélküliségi ráta csökkenése**, amely már második hónapja 6,7 százalékos szinten állt 2012 májusában. A lassuló gazdasági teljesítmény a munkaerő keresleten is érzékelhető volt az országban. Lényegében stagnált a foglalkoztatottság 2012 első negyedében, és csupán az exportorientált ipari ágazatokban nőtt a munkakereslet. A legnagyobb mértékű foglalkoztatás-visszaesést az építőiparban regisztráltak. **A Cseh Nemzeti Bank előrejelzése (Inflation Report – II/2012) szerint a foglalkoztatottság tovább csökken az idei évben, és csak jövőre lehet kisebb mértékű emelkedés.** Az Európai Bizottság ezzel szemben azt jelzi előre, hogy a foglalkoztatottság változatlan maradhat 2012/13-ban, míg a munkanélküliség jelentősen nőni fog az előrejelzési horizonton: a 2011-es 6,7 százalékos arány jövőre elérheti a 7,2 százalékot. **Lengyelországban a munkanélküliség szezonálisan kiigazított rátája már az év eleje óta 9,9 százalékos szinten van, míg a foglalkoztatottság kis mértékben tovább emelkedett, összhangban az ország gazdasági teljesítményével.** A Lengyel Nemzeti Bank előrejelzése (Inflation Report, July 2012) szerint a foglalkoztatottság még növekedhet az idei évben, azonban jövőre már a munkakereslet csökkenésére számítanak a jegybankárok. Az Európai Bizottság optimistább előrejelzést adott a lengyel munkaerőpiacra: a foglalkoztatottság enyhén emelkedni fog 2012–13-ban, míg a munkanélküliség lényegében változatlan maradhat. **Szlovákiában csökkent a munkanélküliség aránya, és a foglalkoztatottság is tovább tudott emelkedni északi szomszédunknál.** Az előrejelzések alapján 2011-hez képest kissé lelassul a munkakereslet bővülése, miközben az állástalanok aránya akár 0,8 százalékponttal is alacsonyabb lehet két év alatt.

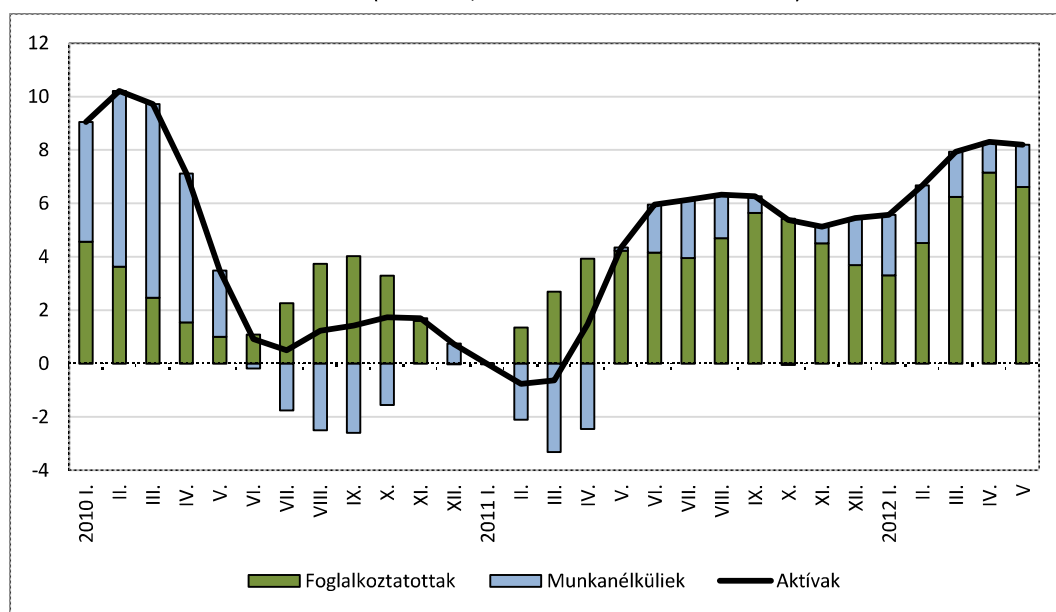
Az Európai Bizottság tavaszi előrejelzése alapján nem várható fordulat a munkaerő-piaci helyzetet illetően. Előző időszak kiadványukhoz képest jelentősen romlottak az előrejelzések

az EU-ban és az Eurózónában is. **A romló gazdasági kilátásokkal összhangban a foglalkoztatottság csökkenhet 2012-ben, 2013-ban pedig kismértékű bővülésre számít a Bizottság.** Az eurózónában az idei évben jelentősen, 0,5 százalékponttal csökkenhet a munkakereslet, és jövőre sem számítanak a foglalkoztatottság növekedésére. A munkanélküliek aránya 2012-ben jelentősen növekedhet: az EU 27 tagállamában átlagosan 0,6 százalékponttal magasabb ráta várható, míg az Eurózónában 10,2 százalékról 11 százalékra emelkedhet ez az arány idén. Jövőre azonban munkanélküliség stagnálhat.

Hazai munkaerő-piaci folyamatok

A munkaerő-piaci folyamatokat jelentősen befolyásolja a gazdaság kedvezőtlen teljesítménye. A munkaerő iránti kereslet a versenyszférában a gyenge konjunkturális kilátások következtében csökken és huzamosabb ideig a jelenlegi alacsony szinten **maradhat**. Mivel a minimálbér- és elvárt béremelés okozta munkaköltség-növekedést rövid távon a kormányzat kompenzálja, a közvetlen elbocsátások kevésbé valószínűek. **Az újonnan bejelentett intézkedések** (munkahely-megőrző program) **sem fogják rövid távon növelni a hátrányos helyzetű csoportok (fiatalok, 55 évnél idősebbek, tartós munkanélküliek és kismamák) iránti munkakeresletet, esetleg csak az érintettek elbocsátását akadályozhatják meg a járulékkedvezmények.** Ezzel szemben a teljes gazdaságban a szezonálisan kiigazított foglalkoztatottság már lassan másfél éve folyamatosan bővül, 2012 májusában 6,6 ezer fővel nőtt dolgozók száma. A foglalkoztatottság így **csak a Kormány közmunkaprogramjai miatt növekedett** az elmúlt hónapokban.

2. ÁBRA: MUNKAERŐ-PIACI AKTIVITÁS, FOGLALKOZTATOTTSÁG ÉS MUNKANÉLKÜLISÉG HAVI VÁLTOZÁSA
(EZER FŐ, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTOTT)

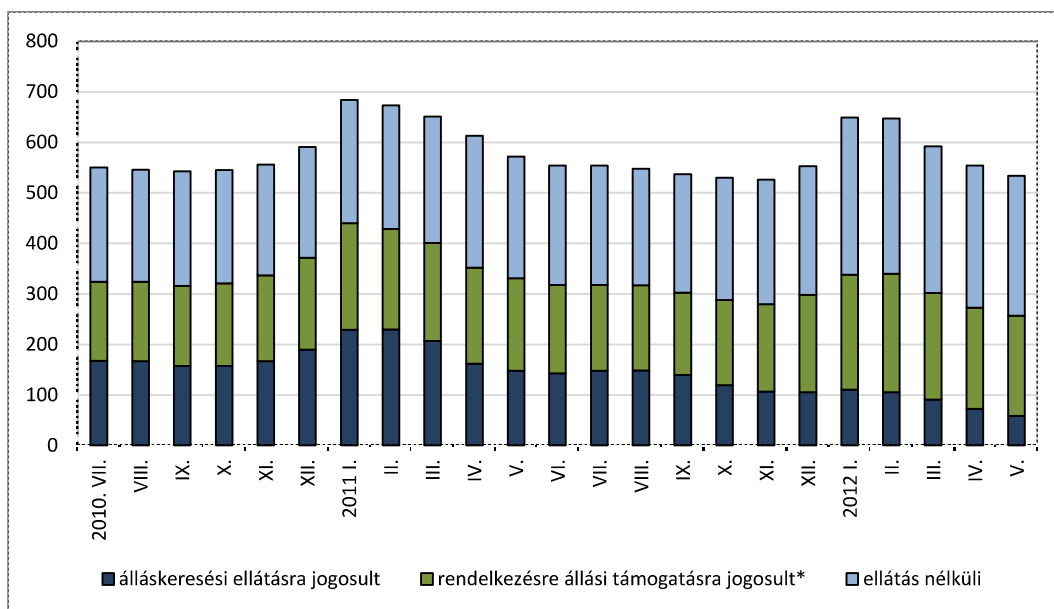
Forrás: KSH Munkaerő-felmérés, Századvég-számítás

2010 óta szinte folyamatosan bővül a gazdaságilag aktívak száma, ami a kormányok munkakínálatot bővítő intézkedéseinek köszönhető. 2012 májusában több mint 83 ezer fővel többen voltak aktívak a munkaerőpiacon, mint az előző év azonos időszakában, az előző hónaphoz képest pedig 8 ezer fős volt a növekedés mértéke. **Az aktivitás szezonálisan kiigazított rátája elérte az 56,7 százalékot, amire 1998 óta nem volt példa.** Legnagyobb mértékben az 55–64 éves korosztályban nőtt a gazdaságilag aktívak száma, ami a korai nyugdíjazás szigorodásával és a nyugdíjkorhatár emelésével van összhangban. A következő hónapokban tovább nőhet az aktivitás a rokkantnyugdíjazás további szigorítása és a tankötelezettség leszállítása miatt.

Mivel a munkakínálat (aktiviás) bővülése meghaladja a foglalkoztatás növekedését, ez óhatatlanul a munkanélküliség emelkedését vonja maga után. A munkanélküliek száma már hét hónapja folyamatosan - átlagosan 1500 fővel – növekszik, így a ráta közel másfél év után újra 11,1 százalék fölé emelkedett. A munkanélküliség év eleji magas aránya a közmunkaprogramok átszervezésével lehetett összhangban, amit az átlagos munkakeresési időtartam csökkenése is jól jelez. Az első két hónapban ismét nagymértékben csökkent a közfoglalkoztatottak száma, ami miatt hirtelen megnőtt a három hónapnál nem régebben munka nélkül lévők aránya. Ezt jól mutatják a Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal statisztikái is, amelyek alapján jelentősen bővült a regisztráltak száma az első öt hónapokban.

Az újonnan kiírt támogatott álláshelyek (közfoglalkoztatás) száma jelentősen csökkent májusban, így akár az is lehetséges, hogy a közfoglalkoztatás elérheti éves maximumát (kb. egy hónapban 100 ezer fő).

3. ÁBRA: A REGISZTRÁLT ÁLLÁSKERESŐK MEGOSZLÁSA ELLÁTÁS TÍPUSA SZERINT (EZER FŐ)

Forrás: NFSZ

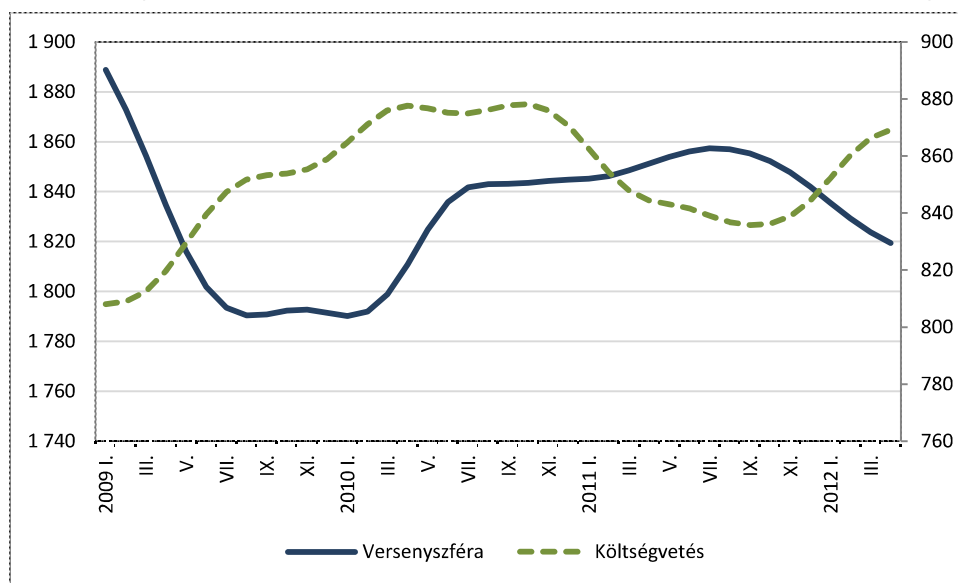
A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat adatai szerint az álláskeresők száma májusban tovább csökkent. Az előző év azonos időszakához képest 6,5 százalékos, 37 ezer fős visszaesés

következett be a regisztráltaknál. Az év eleji álláskeresői **járadék átalakítása miatt nagymértékben, közel felére zsugorodott a jogosultak köre**, miközben az egyéb szociális ellátásban részesülők száma növekedett az előző évhez képest. Külön ki kell emelni, hogy az ellátás nélkül lévő álláskereső aránya folyamatosan nőtt az évben. Viszont pozitív tendencia, hogy a **tartósan nyilvántartottak létszáma fokozatosan csökken**, az előző évhez képest 22 ezer fővel. **Továbbra is kevés az újonnan bejelentett nem támogatott üres álláshely**: számuk 2012 májusában 3,4 ezerrel kevesebb volt, mint tavaly ilyenkor.

Fordulat következett be az újonnan bejelentett támogatott álláshelyek számában. Az előző hónaphoz képest 7 ezerrel, míg a tavalyi évhez viszonyítva 20 ezerrel csökkent az államilag támogatott pozíció. Az év közbeni lefutás alapján az látszik, hogy elérte tetőpontját a közfoglalkoztatás szintje.

A négy fő feletti vállalkozásoknál az alkalmazottak száma áprilisban stagnált az előző hónaphoz képest, míg az előző év azonos időszakához képest 0,4 százalékkal csökkent. **A versenyszféra munkakereslete jelentősen visszaesett**: egy év alatt 1,8 százalékkal kevesebb alkalmazottak volt a szektorban. **A költségvetési intézmények foglalkoztatottsága csak a közfoglalkoztatás előző év alacsony bázisa miatt emelkedhetett az előző év azonos időszakához képest.**

4. ÁBRA: A VERSENY- ÉS KÖLTSÉGVETÉSI SZFÉRA ALKALMAZOTTAINAK SZÁMA
(4 FŐ FELETTI VÁLLALKOZÁSOKNÁL, SZEZONÁLISAN KIIGAZÍTOTT TREND)

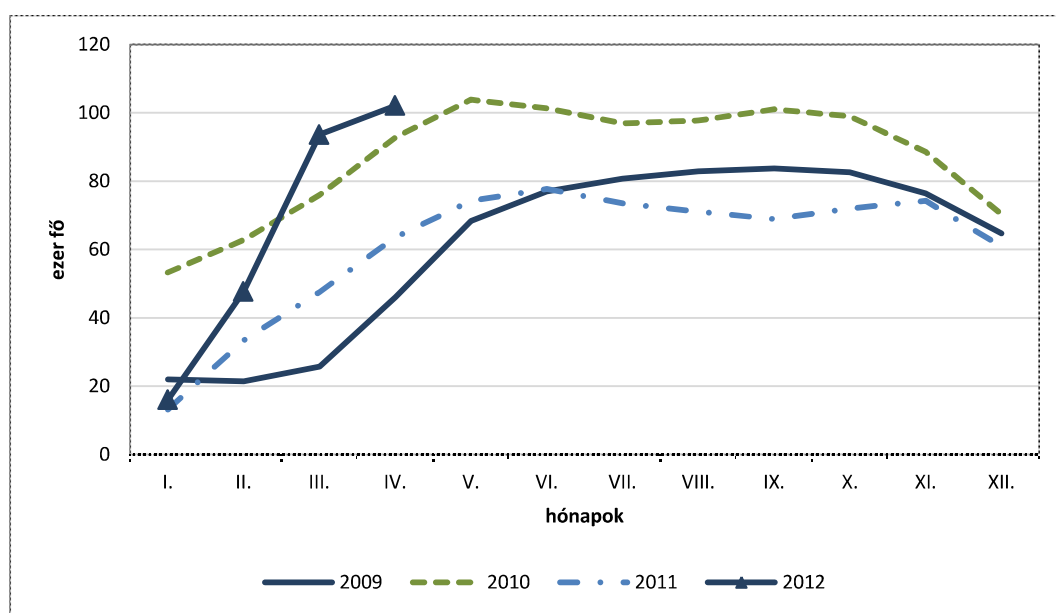
Forrás: KSH, Századvég-számítás

A versenyszférában az alkalmazottak száma áprilisban 4 ezer fővel csökkent az előző hónaphoz képest. **A minimál- és az elvárt béremelés növekvő terheit a vállalatok nem a munkaerő csökkenésével kompenzálták, hanem a nem rendszeres bérek és egyéb kiegészítések visszafogásával racionalizálták költségeiket.** A legnagyobb éves létszámviszacsesést az építőiparban (–2,8 százalék), a szálláshely és szolgáltatás ágában (–4,7 százalék), valamint az adminisztratív és szolgáltatást végző vállalatoknál regisztráltak (–8

százalék). Emellett a szolgáltatási ágazatok és az ingatlanüggyekkel foglalkozó vállalatok körében voltak jelentős mértékű elbocsátások, ez utóbbi szorosan összefügg az építőipar tartós zuhanásával.

A költségvetési intézmények foglalkoztatottságának emelkedése a közmunkaprogramok év eleji felfutásának az eredménye. Az elmúlt négy évet vizsgálva, 2012-ben volt a legnagyobb mértékű a közfoglalkoztatás bővülése január és április között. A támogatott álláshelyek nélkül a közszféra dolgozóinak létszáma 2,4 százalékkal csökkent az előző év azonos időszakához képest, amely a kormányzat költségcsökkentő lépéseivel van összefüggésben.

5. ÁBRA: KÖZFOGLALKOZTATOTTAK SZÁMA

Forrás: KSH

A nemzetgazdaságban a bruttó átlagkeresetek 2,5 százalékkal nőttek 2012 áprilisában. A versenyszférában az elvárt béremelések és a minimálbéremelés hatására 6,5 százalékos növekedést regisztráltak, miközben a költségvetési szektorban 7,3 százalékkal csökkentek az átlagkeresetek. Az állami alkalmazottak béreire leginkább a közfoglalkoztatottak volumene és összetétele hat, ami szinte minden év elején változik. Az idei évben megszüntették a részmunkaidős támogatott formák, ami miatt idén nőtt az alacsony keresetű, teljes munkaidős közfoglalkoztatottak aránya a költségvetési szervezeteken belül. Ezért hiába bővült a költségvetési intézmények dolgozóinak átlagbére 4,1 százalékkal, az összetételhatás miatt jelentősen csökkent a szféra átlagkeresete.

A versenyszférában a rendszeres havi bérek éves növekedési üteme nagymértékben emelkedett az év negyedik hónapjában. Ezt a már említett béremelések hatásaként lehet értelmezni. Annak érdekében, hogy a vállalatok jövedelmezőségüket fenntartsák, visszafogták a prémiumokat és a béren kívüli juttatásokat, valamint magasabb bérű munkavállalók javadalmazását. Az elvárt béremeléseket pedig ebben az időszakban

hajthatták végre. A bruttó bérek 6,5 százalékos emelkedése mellett a rendszeres keresetek 7,6 százalékkal bővültek. A családi adókedvezmények nélkül számított **nettó reálbér a teljes nemzetgazdaságban több mint 5 százalékkal csökkent.**

Nemzeti Foglalkoztatási Alap 2012

A Nemzeti Foglalkoztatási Alap kiadási része jelentősen átalakult a 2011-es Munkaerő-piaci Alaphoz képest. Az aktív támogatásokra szánt összegek kevésbé változtak, azonban a passzív ellátásokra lényegesen kevesebbet tervezett a Kormány az álláskeresési járadék folyósítási idejének lerövidülése miatt.

A bérkompenzáció miatt a Kormánynak módosítania kellett a Nemzeti Foglalkoztatási Alap előirányzatát. A Bevételi oldali főösszeget 21 milliárd forinttal kiegészítették a költségvetési támogatásokon keresztül, így 341 milliárdról 362 milliárd forintra nőtt az alap forrása. Bevételi oldalról az előirányzat 42,2 százaléka teljesült eddig az első öt hónap alatt. A szakképzési hozzájárulásból befolyt összegek nagymértékűek, hiszen már a teljes évre tervezett összeg 71,9 százaléka befolyt az államkasszába, így jelentős túlteljesítés is lehetséges az eddigi évek tendenciái alapján. A többi bevételi forrás nem közvetlenül a Nemzeti Foglalkoztatási Alapba folyik be, így azok évközi értékelése nehézkes. Az öt hónap alatt összesen 153 milliárd forint bevétel teljesült a teljes évre tervezett 362 milliárdból.

1. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP BEVÉTELEI AZ ÉV ELSŐ ÖT HÓNAPJÁBAN

Bevételek	módosított előirányzat	V.hó	teljesítés I-V. hó	teljesíté s %-a
Járadékbevételek és hozzájárulások	246 230,0	21 594,8	117 411,4	47,7
- egészségbirt. és munkaerőpiaci járadék NFA-t megill. hányada	119 900,0	10 006,1	56 076,5	46,8
- szociális hozzájárulási adó NFA-t megillető hányada	73 630,0	6 139,7	23 460,6	31,9
- szakképzési hozzájárulás	52 700,0	5 449,1	37 874,4	71,9
Költségvetési támogatás	71 273,8	4 000,4	21 000,4	29,5
Egyéb bevételek	2 830,0	682,9	1 088,8	38,5
- területi egyéb bevétel	830,0	48,9	180,5	21,7
- központi egyéb bevétel	1 000,0	617,8	867,4	86,7
- szakképzési és felnőttképzési egyéb bevétel	1 000,0	16,2	41,0	4,1
Bérgarancia támogatás törlesztése	1 000,0	80,6	238,5	23,9
TÁMOP intézkedések bevételei	41 065,2	164,4	3 480,0	8,5
Követelés elengedés bevétele (technikai)	0,0	0,0	0,0	-
Be nem azonosított bevétel	0,0	4 048,3	9 852,1	-
Költségvetés szerinti bevételek	362 399,0	30 571,3	153 071,3	42,2
Függő tételek	0,0	2,5	40,7	-
Összes bevétel	362 399,0	30 573,9	153 111,9	42,2

Forrás: Magyar Államkincstár

A kiadási oldali tételek többet elárulnak a foglalkoztatáspolitikai eszközökről, mint a bevételi oldali számok. Aktív támogatások közül a foglalkoztatási és képzési támogatásokra eddig 4,4 milliárd forintot költött az állam, ami az előirányzat teljes évre vonatkozó összegéhez képest 16,9 százalékos teljesítést jelent. Hasonló képet mutat a szakképzési és felnőttképzési támogatások felhasználása is, amely az év elején még mindig alacsonynak tekinthető. Az idei évre tervezett összeg 22 százalékát használták eddig fel. **Összességében az aktív támogatások 20,3 százaléka került kifizetésre öt hónap alatt.**

2. TÁBLÁZAT: A NEMZETI FOGLALKOZTATÁSI ALAP KIADÁSAI AZ ÉV ELSŐ ÖT HÓNAPJÁBAN

Kiadások	módosított előirányzat	V. hó	teljesítés I-V. hó	teljesítés %-a
Aktív támogatások	31988,3	1329,2	6498,6	20,3
- foglalkoztatási és képzési támogatások	25988,3	515,6	4386,5	16,9
- járulékkedvezmény megtérítés	6000,0	813,6	2112,1	35,2
Szakképzési és felnőttképzési támogatások	23482,8	721,3	5243,1	22,3
Passzív kiadások	58700,0	5290,2	33953,9	57,8
- álláskeresési ellátások	57000,0	5290,2	33953,9	59,6
- Nyugdíjbiztosítási Alapnak átadás	1700,0	0,0	0,0	0,0
Bérgarancia kifizetések	6000,0	1023,1	2957,0	49,3
Működtetési célú kifizetések	300,0	7,1	38,1	12,7
Startmunka-program	132456,3	10769,6	48034,9	36,3
Egyenlegtartási és kockázatkezelési keret	2000,0	0,0	0,0	0,0
EU-s elő és társfinanszírozás	52978,7	5916,4	17846,4	33,7
- TÁMOP 1.1 Munkaerőpiaci szolgáltatások és támogatások	37511,7	3539,5	12016,5	32,0
- TÁMOP 1.2 Foglalkoztatást ösztönző normatív támogatások	8500,0	2376,9	5829,9	68,6
- Foglalkoztathatóság és Alkalmazkodóképesség EU-s társfin.	6967,0	0,0	0,0	0,0
Követelés elengedés kiadása (technikai)	21000,0	0,0	0,0	0,0
Költségvetés szerinti kiadások	0,0	0,0	0,0	-
Függő tételek	0,0	0,0	0,5	-
Összes kiadás	328906,1	25056,9	114572,3	34,8
Összes bevétel	362399,0	30573,9	153111,9	42,2
Összes kiadás	328906,1	25056,9	114572,3	34,8
Egyenlegváltozás	33492,9	5517,0	38539,6	115,1

Forrás: Magyar Államkincstár

A passzív kiadásokban teljesen más hatása van a szezonalitásnak. Az álláskeresési ellátásokra az év elején általában többet kell költeni, mint az év további részében. Ez leginkább az idei és az elmúlt két évre igaz. **Mindkét esztendőben jelentősen befolyásolta a kiadásokat a közfoglalkoztatás átalakítása.** 2012 elején nagymértékben nőtt a regisztrált álláskeresők száma, mivel megszűnt a rövid időtartamú közfoglalkoztatás, és így sokan elvesztették támogatott státuszukat. Ezután bejelentkezve a munkaügyi központokba, sokan voltak

jogosultak álláskeresési és foglalkoztatás helyettesítő támogatásra. **Ezért lehetett az, hogy az egész évre tervezett passzív kiadások 57,8 százalékát már kifizették.** Az öt hónap kifizetései és az elmúlt két évben tapasztalt trend alapján úgy tűnik, hogy a passzív kiadásokra tervezett 59 milliárd forint kevés lehet, így további forrásokat kell allokálni az álláskeresési járadék kifizetésére.

Az aktív eszközök közé tartozó közfoglalkoztatás kiadásai az év elején még viszonylag alacsonyak voltak a már említett átalakítások miatt. Az év harmadik hónapjától kezdve azonban lényeges emelkedést regisztráltak mivel sokkal többen dolgoznak már támogatott formában.

A kiadási oldalt is módosított a Nemzetgazdasági Minisztérium márciusban. Magyarország 2012. évi központi költségvetéséről szóló 2011. évi CLXXXVIII. törvény X. Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium fejezet, 24. Céltartalékok cím, 4. Munkavállalók adórendszer átalakítása miatti kompenzációja alcímen 21 milliárd forint a kiadási előirányzat. Ez egyelőre még nem került felhasználásra.

A tervezett kiadások 34,8 százalékát, azaz 115 milliárd forintot kifizettek az év első öt hónapjában. Az egyenleg így 39 milliárd forintos volt.

Eseti tartalom: nyugdíjba vonulást késleltető eszközök az EU-ban¹

A nyugdíjasok munkában maradását ösztönző intézkedések

A nyugdíjkorhatár emelése az egyik legerőteljesebb eszköz arra, hogy az embereket minél tovább a munkaerőpiacon tartsák, azonban számos más foglalkoztatáspolitikai ösztönző is rendelkezésre áll a kormányok számára, hogy aktív státuszban maradjanak a nyugdíjba készülő. **Az Európai Unió országaiban vannak olyan ösztönző rendszerek, amelyek arra sarkalják a nyugdíjkorhatárt betöltő polgárokat, hogy továbbra is dolgozzanak.** Egyes országokban a ledolgozott évek alapján kerül megállapításra valamilyen plusz juttatás, vagy csak egy egyösszegű kifizetést kapnak azok a nyugdíjba vonulók, akik korhatár felett is dolgoztak.

Az Egyesült Királyságban, ha a nyugdíjkorhatár betöltő személy lemond a nyugdíjáról és tovább folytatja a munkát, akkor **később magasabb öregkori juttatást vagy egy egyösszegű kifizetést kap az államtól.**

Dániában 20 000 euró körüli egyszeri adómentes juttatásban részesülnek azok az idősebb munkavállalók, akik jogosultak az önkéntes korengedményes nyugdíjra (VERP), de folytatják a munkavégzést 65 éves korukig. Az állami öregégi nyugdíj felvételét későbbre

¹ A fejezet nagyban épít az Európai Bizottság *EEO Review: Employment Policies to Promote – Active Ageing 2012* anyagában leírtakra.

halasztó munkavállalók magasabb öregkori juttatásban részesülnek a tényleges nyugdíjba vonuláskor. A nyugdíj emelkedésének számítása biztosításmatematikai alapon történik. Maximum 10 évvel halasztható el az öregségi nyugdíj felvétele.

A belga kormány 2007 februárjában vezetett be egy nyugdíjkiegészítést azon munkavállalók számára, akik meghosszabbítják karrierjüket. Mindenki, aki 2007 januárja és 2013 decembere között nyugdíjba mehetne élete végéig magasabb nyugdíjban részesül, ha tovább dolgozik. **A bérből és fizetésből élők számára a bónusz értéke 2,2082 eurónak felel meg naponta, mely minden ledolgozott munkanap után jár a 62. év betöltését vagy 44 év ledolgozását követően.** Az elhunyt partner bónusza beszámításra kerül a túlélő fél nyugdíjába. Az egyéni vállalkozó nyugdíjasok is azonos feltételek mellett jogosultak a nyugdíjkiegészítésre, a bónusz összege esetükben 175,69 EUR negyedévenként.

Az ösztönzők alapját országonként eltérő időszak képezheti, minden további ledolgozott nap, hónap, negyedév vagy év alapján kerülhet számításra. Továbbá a különböző ösztönzők mértéke gyakran a járulékfizetési időszak függvényeként áll elő. Az összegeket tekintve **a legbőkezűbb juttatást Németország** adja Európában, mértéke 6 százalékot tesz ki minden pótlólagosan ledolgozott év után. Hasonló szintű az ösztönzés mértéke Cipruson és Izlandon is, a számítás azonban havi alapon történik. **Cipruson** az általános társadalombiztosítási rendszer (General Social Insurance System, GSIS) alapján 63 éves korban lehet legkorábban nyugdíjba vonulni, **minden további ledolgozott hónap után 0,5 százalékkal emelkedik a nyugdíj mértéke, és ez egészen 68 éves korig halmozódik.** Hasonlóképpen Izlandon is erős ösztönzést alkalmaznak a munkaerőpiacról való kilépés késleltetése érdekében, még a 67 éves törvényes nyugdíjkorhatáron is túl. A magánszemélyek egészen 72 éves korukig halaszthatják nyugdíjukat, ebben az esetben 67 éves koruktól kezdődően az alapnyugdíj, a kiegészítő nyugdíj-és az egyedülálló nyugdíj mind 0,5 százalékkal emelkedik havonta. **Horvátországban a 2010-ben bevezetett reformok keretében olyan ösztönző jött létre, mely a nyugdíjkorhatár kitolása esetén minden további ledolgozott hónap 0,15 százalékos nyugdíjemelkedést eredményez.** A maximális halasztás 5 év lehet, ami összességében egy 9 százalékos pluszt eredményezhet.

Más országokban az ösztönzők mértéke fokozatosan emelkedik a karrier és/vagy a kor előrehaladtával. Spanyolországban például minden pótlólagos évvel emelkedik a bónusz mértéke a munkában töltött évek számától függően: évi 2 százalék jár azoknak, akik 25 évnél kevesebbet dolgoztak; 2,75 százalék a 25 - 37 évet teljesítők számára, és 4 százalékos a növekedés a több mint 37 éve dolgozók esetén. Minden esetre érvényes, hogy az alkalmazottak 67 éves korukban vonulhatnak nyugdíjba. Abban az esetben, ha a korosabb munkavállalók 38,5 évet teljesítettek, úgy 65 éves koruktól kezdve a nyugdíjuk 4 százalékkal emelkedik évente. **Finnországban 2005-ben egy rugalmas nyugdíjazási rendszer került bevezetésre,** amely ugyancsak a munkában maradási ösztönzi fokozatosan növekvő rátával (53 éves korig 1,5 százalékos, 53 és 62 éves kor között 1,9 százalékos, 63-68 éves kor között

pedig 4,5 százalékos a növekedés). A nyugdíj összegét csökkentheti a várható élettartamot kifejező koefficiens. **A reform középpontjában az a cél áll, hogy ösztönözze az embereket a munkában maradásra annak érdekében, hogy elnyerjék a nyugdíjra vonatkozó teljes jogosultságot.** A rendszer reformjának egy másik eleme a munkanélküliségi nyugdíj eltörlése volt az 1950 után születettekkel kapcsolatban, mely helyett az érintettek munkanélküliségi segélyre jogosultak 65 éves korukig. A részmunkaidős nyugdíj is változott az alsó korhatárt illetően: 56 éves kor lépett érvénybe az 1947 előtt születettek számára, a későbbi születésűek esetén 58 éves kor az alsó határ.

A dolgozó nyugdíjasokra vonatkozó rendelkezések

Bár az nyugdíjas munkavállalást lehetővé tevő intézkedések számos országban élnek, Európa-szerte különböző megközelítések jellemzőek. **Egyes országokban ugyanakkor nincs lehetőség a nyugdíj melletti munkavégzésre. Bizonyos esetekben szinte azonnali hatást gyakorolt ezen intézkedések bevezetése a dolgozó nyugdíjasok számára (pl. Szlovákia, Lettország).** Egyes országokban úgy tűnik, hogy a nyugdíjasok munkában maradásának engedélyezése a fekete munkavállalást is mérsékli.

Számos országban (pl. Bulgária, Dánia, Észtország, Málta) jogszabályok lehetővé teszik, hogy **a dolgozó nyugdíjasok egy időben kaphassanak fizetést és nyugdíjat.** Más országokban (pl. Belgium, Ciprus, Lengyelország) a legújabb változások inkább **távol tartják a nyugdíjasokat a munkavégzéstől.** Mindkét esetben azt láthatjuk, hogy az idevonatkozó intézkedések szinte **azonnali hatással vannak a dolgozó nyugdíjasok számára függetlenül attól, hogy ez pozitívan vagy negatívan érinti az embereket.**

Szlovákiában 2011-ben olyan korlátozások léptek érvénybe a korai nyugdíjba vonulásra vonatkozóan, mely **a nyugdíjasok számára már nem teszi lehetővé a munkavállalást. Az intézkedés pozitív hatással volt a foglalkoztatási rátára,** 2011 végére ugyanis 35 százalékkal mérséklődött a korai öregségi nyugdíjban részesülők száma. Hasonlóan azonnali hatást észleltek **Lettországban** 2009-ben, amikor a gazdasági válságot követő megszorító program keretében a kormány bevezette **a dolgozó nyugdíjasokra vonatkozó 70 százalékos adót.** Ez közvetlen hatással volt az idősebb munkavállalók részvételi arányára, egy hónap alatt ugyanis 42 százalékkal csökkent a dolgozó nyugdíjasok száma 2009 júliusára. **Az Alkotmánybíróság 2009. decemberi ítéletét követően ez az intézkedés visszavonásra került, a levonásokat pedig megtérítették és törölték a jövőre vonatkozóan.**

Találhatunk olyan példát is a nyugdíjasokat munkára ösztönző országok között, ahol a **nyugdíjasoknak származhat jövedelmük egyidejűleg munkából és nyugdíjból is,** továbbá pénzügyi ösztönzők is elérhetőek a nyugdíjas munkavállalók vagy alkalmazók számára. **Dániában például lehetőség van a munka és az önkéntes korengedményes nyugdíj (VERP) összekapcsolására** úgy, hogy a nyugdíjból arányos levonás történik minden ledolgozott óra után, és amennyiben a heti munkaidő meghaladja a 29,6 órát, úgy már nem jár a nyugdíj.

Svédországban a nyugdíjrendszerre vonatkozó új reformok bevezetése óta van lehetőség a 61 éves kortól kezdődő fokozatos munkavállalás melletti nyugdíjba vonulásra. Norvégiában a rugalmas nyugdíjazási törvény 2010 óta lépcsőzetesen vezette be egy bővebb nyugdíjreform részeként a 62 éves kort követően végzett munka után járó jutalmat, és nincs korlátozva a munkából és nyugdíjból származó jövedelem kombinálása.

Bulgáriában a nyugdíjkorhatár elérését követően munkában maradás esetén évente növekszik a nyugdíj mértéke. A jelenlegi szabályozás lehetővé teszi a dolgozó nyugdíjasok számára a fizetés és nyugdíj egyidejű realizálását, bár folyamatban van a nyugdíjalap költségeinek csökkentését célzó változtatások kidolgozása. A munkáltatók számára a nyugdíjas dolgozók munkaerőköltsége alacsonyabb, mivel nem kell társadalombiztosítási járulékot fizetniük utánuk. **Így a dolgozó nyugdíjasok versenyképesebbek a munkaerőpiacon, ami némi feszültséget okoz a generációk között, így a szociális partnerek e gyakorlat megszüntetését vagy megváltoztatását támogatnák.**

Észtországban a nyugdíjbiztosítási rendszer alapvetően támogatja a munkát a nyugdíjkorhatár eléréséig és még azon túl is azáltal, hogy a nyugdíj mértéke alacsony és nem zárja ki a nyugdíj-és munkajövedelem egyidejű kézhezvételét. Ezen felül az öregségi nyugdíj elhalasztása esetén a nyugdíj alapjának számítására szolgáló formula szerint 0,9 százalékkal emelkedik a nyugdíj havonta a hivatalos nyugdíjkorhatárt követően. **Mindez a növekvő nyugdíjkorhatárral együtt a többi EU-országgal összevetve viszonylag magas foglalkoztatási rátát eredményezett** az idősebb munkavállalók körében még a gazdasági visszaesés idején is (2010-ben a 65-69 évesekre vonatkozóan 18 százalékos volt a foglalkoztatási ráta Észtországban, míg az EU-átlag 10 százaléknak felelt meg).

A nyugdíjasokat munkavállalásra ösztönző kezdeményezések a fekete foglalkoztatottság csökkentésére is alkalmas lehet. Máltán például egy 2008-as jogszabályi változás lehetővé tette, hogy a munkavállalók a nyugdíjkorhatár betöltését követően a 65. életévig dolgozhatnak a nyugdíjra való jogosultság elvesztése nélkül, függetlenül attól, hogy mennyit keresnek. **2008-ig a teljes nyugdíjat csak abban az esetben kaphatták meg, amennyiben a munkavállalók fizetése nem haladta meg az országos minimálbért.** Ez a régóta várt intézkedés jelentősen növelte a nyugdíjkorhatár feletti személyek foglalkoztatását. 2011 végére a kormány jogszabály-módosításainak köszönhetően több mint 10 000 személy dolgozott miközben nyugdíjban is részesült. Az intézkedés feltehetően a be nem jelentett munkavégzést is csökkentette a nyugdíjas korúak körében.

Más országok az ellenkező irányba haladtak, és inkább arra törekednek, hogy elriasszák az idősebb munkavállalókat a munkavégzés folytatásától. Cipruson a közsférából való nyugdíjba vonulás jellemzően 63 éves korban történik, **a visszavonulásra a nagyvonalú nyugdíj és egyösszegű kifizetés ösztönzi az alkalmazottakat.** Egyesek önfoglalkoztatási formában folytatják a munkavégzést. Más magasan képzett személyek részmunkaidős állást vállalhatnak a közsférában a korábbi munkatapasztalataiknak megfelelően. A

magánszektorban jellemzően későbbre esik a nyugdíjba vonulás, az önfoglalkoztató magánszemélyek pedig gyakran valamilyen családi vállalkozás formájában folytatják a munkát idősebb korukig. A nyugdíjba vonulás átlagosan 63 éves kor körül alakul az országban.

Lengyelországban egy tavaly decemberben megjelent jogszabály megadja a lehetőséget a nyugdíjasok számára, hogy **egy időben részesüljenek nyugdíjban és munkajövedelemben**, amennyiben teljesítik a következő feltételek: (i) elérték a törvényes nyugdíjkorhatárt (vagyis férfiak esetében a 65 éves, nők esetében a 60 éves kort), és (ii) megszűnt a munkaviszonyuk az öregségi nyugdíjra való jog megszerzését megelőzően. A jogszabály bevezetése előtt bárki, aki elérte a nyugdíjkorhatárt, és jogosult volt a nyugdíjra, lehetett mellette korlátlan munkajövedelme. Így a nemrég bevezetett törvény szigorúbb korlátozásokat jelent a nyugdíj melletti jövedelemszerzésre vonatkozóan. A nyugdíjra való jogosultság és a nyugdíj összege függ a munkából származó jövedelem mértékétől. Ha a havi jövedelem mértéke meghaladja az átlagos havi keresetek 130 százalékát, úgy az ellátás felfüggesztésre kerül.

Eseti tartalom: munkahely-megőrző program bejelentésének értékelése

A Kormány 10 pontos munkahelyvédelmi tervet jelentett be, amely részeként a 25 év alattiak, az 55 év felettiak és a 25-54 éves kor közötti, képzettséget nem igénylő munkát végzők esetében a munkáltatói járulékot a felére csökkentik. A következőkben megvizsgáljuk az érintettek demográfia és munkaerő-piaci jellemzőit, majd a tervezett intézkedések esetleges hatásait.

Matolcsy György nemzetgazdasági miniszter 2012 júliusában benyújtotta a munkahelyvédelmi akciótervben foglaltak megvalósítása érdekében szükséges egyes törvények módosítását (T/7955. számú törvényjavaslat, 2011. évi CLV. törvény). Az intézkedés (1. §) **„a szakképzési hozzájárulás alapját csökkenti az azon foglalkoztatott természetes személyeknek (munkavállalóknak) a szociális hozzájárulási adó alapjának megállapításánál figyelembe vett, a munkavállalót terhelő közterhekkkel és más levonásokkal nem csökkentett (bruttó) munkabérének összege, de legfeljebb a kedvezményrel érintett munkavállalónként havonta 100 ezer forint”.** Az 1. § **a tartósan álláskeresőkre (legalább 12 hónapja regisztrálva vannak a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálatnál), valamint a kismamákra és kispapákra (gyedre, gyesre jogosultakra) vonatkozik.** A járulékkedvezmény a foglalkoztatás első három évében vehető igénybe, amelynek mértéke az első két évben legfeljebb 100 ezer forintos bruttó bér 27 százaléka, majd a harmadik évben a 14,5 százaléka.

Hasonló kedvezményekre számíthatnak azok a foglalkoztatók, akiknek **szakképzettséget nem igénylő munkakörbe (FEOR 9. főcsoport) tartozó alkalmazottjuk van, vagy 25. életévét**

nem töltötte be, vagy 55 évnél idősebb. Utánuk 100 ezer forintos bruttó bérig 14,5 százalékos kedvezmény vehető igénybe. Az a feletti részre a rendes járulékfizetés vonatkozik.

A Kormány bejelentése alapján nem csak a munkanélküliek esetleges foglalkoztatása esetén csökkentenék a járulékokat, hanem **a már dolgozók után fizetendő munkaadói befizetéseket is a felére redukálnák.**

3. TÁBLÁZAT: AZ ÉRINTETTEK MUNKAERŐ-PIACI JELLEMZŐI

	25 év alatti	15-74 év közötti FEOR 9	55 feletti
foglalkoztatott	205	332,7	524,1
munkanélküli	79	-	51
inaktív	887	-	841,6*

Forrás: KSH

*55–64 év között

A 25 év alatti munkavállalók közül 2012 első negyedévében 284 ezer fő vett részt aktívan a munkaerőpiacon, közülük 205 ezer személynek volt munkája. A fiatalok nagy része azonban nappali tagozatos tanuló. Az 55 év felettiek közül 524,1 ezer ember dolgozott a vizsgált időszakban, míg 51 ezer főnek nem volt munkája. Közöttük is nagy számban vannak olyanok, akik gazdaságilag nem aktívak (rokkant, korhatár előtti nyugdíjasok). A szakképzettséget nem igénylő foglalkozást végző (FEOR 9-es kódú alkalmazottak) személyek száma 2012 első negyedévében meghaladta a 330 ezer főt. **Így az intézkedéscsomag akár egy millió gazdaságilag aktív embert is érinthet.**

A bejelentett intézkedésekről hatásvizsgálat nem készült eddig, csak azt lehet tudni, hogy a költségvetés számára 300 milliárd forintba kerülhet a járulékkedvezmény miatt kialakult bevételi kiesés.

A járulékkedvezmények munkaerő-piaci hatása több tényezőtől függ: üzleti és jogszabályi környezet, belső és külső kereslet, beruházások intenzitása. A Kormány elsődleges célja a módosításokkal az, hogy **megőrizze a már létező munkahelyeket és esetleg újakat hozzon létre.** Önmagában a járulékok csökkenésén keresztül a vállalatok kiadásainak változása nem feltétlen befolyásolja a munkakeresletet. **Jelentősen függ a járulékkedvezmény mértékétől, kiszámíthatóságától, ami az üzleti tervezést segíti elő. A vállalatok csak akkor növelik hosszú távon munka iránti keresletüket, ha a munkaerő költségeinek csökkentése a profitjuk bővülését eredményezi. Ebben az esetben a vállalatok a beruházási aktivitásuk növelésével új munkahelyeket hoznak létre. Amennyiben a munkaerő-költségeinek a csökkentése együtt jár a vállalati terhek emelkedésével, akkor a várt hatás könnyen elmaradhat és nem eredményez az intézkedés emelkedő foglalkoztatás-bővülést.**

Tovább szűkíti azon vállalatok érintettségét az is, hogy csak célzott csoportoknak járna a járulékkedvezmény. A 25 évnél fiatalabb munkavállalók nagy része kevésbé kvalifikált munkaerő, valamint azok is, akik idősebbek, de végzettséget nem igénylő munkákat végeznek. **Így leginkább a kereskedelem, a mezőgazdaságban vehetnék igénybe a**

vállalatok a kedvezményeket. Ezekben a gazdasági ágakban akár jelentős költségmegtakarításokkal is járhatna a járulékok csökkentése. **Azonban pont az utóbbi ágazatot sújtja különadó, valamint egyes díjbefizetéseit is megemelték** (termékdíj, tranzakciós adó, élelmiszer-felügyeleti díj).

A tervezett intézkedések hatását az is tompítja, hogy azokra a munkavállalókra is érvényesek a kedvezmények, akiket egyébként is foglalkoztatna munkaadója. Így a költségvetés szempontjából feleslegesen csökkennének a bevételek. **Az is elképzelhető, hogy a vállalatok a meglévő alkalmazottaikat lecserélnék a kedvezményezett munkavállalókra.** Ez abban az esetben képzelhető el, ha az új munkások betanításának költsége nem érné el a járulékkedvezményekből adódó megtakarítás összegét.

A tervezett intézkedéseknek akkor van egyértelmű pozitív hatása, ha a vállalat pont olyan döntés előtt állna közvetlenül a járulékkedvezmény bevezetése előtt, hogy munkaerőköltségeit csökkentenie kell. **Hosszabb távon pedig akkor lenne eredményes a csomag, ha a kedvezmények több éven keresztül érvényesek lennének (kiszámíthatóság).**

Összességében a tervezett járulékcsekkenések költségei viszonylag magasak és sok esetben feleslegesen adnának kedvezményeket a vállalatoknak. A jelenlegi gazdasági környezetben nem feltétlen generálna a járulékkedvezmény új munkahelyeket, de a már meglévőket megvédheti. **Fontos kihangsúlyozni, hogy az új szabálynak hosszabb távon kell érvényesnek maradni, annak érdekében, hogy kiszámíthatóbb legyen a vállalatoknak az üzleti és szabályozási környezet.**

SWOT analízis

A közfoglalkoztatás átalakulása egy ideig biztos jövedelemforrást jelent a résztvevőknek, mivel idén már szinte csak teljes munkaidős állások vannak a programokban. Azonban a közfoglalkoztatás csak átmeneti lehet, és segíteni kell a résztvevőknek elhelyezkedni a versenyszférában. **A Konvergencia Programban jók az irányok,** de még jobban meg kell erősíteni egyes intézményeket. Az álláskeresői járadék csökkenése, valamint a többi ellátás szűkülése miatt gyorsabban kell munkát találniuk a munkanélkülieknek, ennek következtében **a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat kapacitásait növelni és racionalizálni kell.** Erre az Európai Bizottság is felhívta a Kormány figyelmét a 2012-es Konvergencia Program értékelésében. **Az új Munka Törvénykönyve egy rugalmasabb munkaerőpiac alapjait fektette le, és jogilag megalapozta a nem szokványos foglalkoztatási formákat** (részmunkaidős, munkakörmegosztó).

A növekvő munkanélküliség és a laza munkaerőpiac azonban tompíthatja a foglalkoztatáspolitikai eszközök hatékonyságát. Bár a foglalkoztatottság nő a közmunkaprogramok felfutása miatt, azonban további jelentős bővülés nem várható. A versenyszféra munkakereslete viszont folyamatosan csökken. **Az alacsony mobilitási**

hajlandóság is jelentősen visszafogja a foglalkoztatottság nagyobb emelkedését. Így az állami programok erősítésére lenne szükség, amellyel a munkaerő a megfelelő térségekbe vándorolhatna.

Erősségek

- közfoglalkoztatás felfutás
- a Konvergencia Programban vállaltak betartása
- az új Munka Törvénykönyve rugalmasabbá tette a munkaerőpiacot

Gyengeségek

- a munkanélküliség folyamatosan nő az országban
- laza munkaerőpiaci feltételeknek bérleszorító hatása lehet
- az alacsony mobilitási hajlandóság is hozzájárul a magas munkanélküliséghez

Lehetőségek

- a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat kapacitásait növelni kell
- a foglalkoztatási programokat össze kell hangolni

Veszélyek

- a versenyszféra munkakereslete tovább csökkenhet
- a foglalkoztatási programok elvárt hatása elmaradhat

4. TÁBLÁZAT: SWOT ANALÍZIS

Erősségek • közfoglalkoztatás • Konvergencia Programban vállaltak betartása • új Munka Törvénykönyve	Gyengeségek • növekvő munkanélküliség • laza munkaerőpiac • alacsony mobilitási hajlandóság
Lehetőségek • Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat hatékonyságának növelése • foglalkoztatási programok összehangolása	Veszélyek • munkakereslet csökkenése • programok várt hatásainak elmaradása